

Аналітична довідка

до Питання про стан дотримання Україною основних міжнародних угод у сфері екологічних прав: Оргуської конвенції та Конвенції Еспо.

1. **Конвенція ЄЕК ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (AARHUS CONVENTION, Оргуська конвенція) – міжнародно-правовий документ, схвалений на 4-й Міністерській конференції “Довкілля для Європи” в Оргусі, Данія, 25 червня 1998 р., 6 липня 1999 р. був ратифікований Верховною Радою України (Закон України №832-XIV).**

Трьома попередніми нарадами Сторін Оргуської конвенції у Алмати (2005), Ризі (2008) та Кишиневі (2011), Україна визнавалася країною, що систематично не дотримується її положень: адже не розроблено стратегії впровадження конвенції, законодавство та судова практика не приведені у відповідність з її положеннями, не передбачено чітких процедур участі громадськості в прийнятті рішень та практичних механізмів застосування конвенції¹.

Громадськість також не раз критично оцінювала дії Уряду, який самоусунувся від виконання зобов'язань за конвенцією, переклавши відповідальність за це на інституційно слабе Мінприроди України².

Четвертою Народою сторін Оргуської конвенції у Кишиневі (2011) зроблено висновок, що Україна все ще не дотримується Конвенції. Учасники Наради відзначили надто повільний прогрес України в реалізації рішень попередніх нарад та висловили чергове застереження її Урядові. Нарада сторін звернулася до Комітету із дотримання Оргуської конвенції з пропозицією: якщо Україною не буде виконано попередніх рішень, надати доповідь про це на п'ятій сесії Наради сторін та прийняти рішення про призупинення для України особливих прав, наданих відповідно до Конвенції. Досі таких санкцій не було застосовано до жодної з країн, що ратифікували Конвенцію.

Четверта Нарада Сторін передбачила, що в разі, якщо Україна в повній мірі реалізує рекомендації Комітету і представить належні докази цього до червня 2012 року, Комітет з дотримання може зняти санкцію у вигляді попередження.

До даного часу ані Кабінет міністрів, ані Мінприроди не повідомили українську громадськість про виконання рекомендацій Наради Сторін. Більше того, **Уряд впродовж восьми років приховує від громадськості сам факт невтішних рішень щодо України трьох нарад сторін Оргуської конвенції. Їх жодного разу не було оприлюднено у офіційних засобах масового розголосу українською мовою.**

¹ Решение 2/5b «Соблюдение Украиной своих обязательств по Орхусской конвенции», второе Совещание Сторон, Алматы, 27.05.05 г. - <http://www.unece.org/env/documents/2005/pp/ece/ece.mp.pp.2005.2.add.8.r.pdf>
РЕШЕНИЕ III/6f 11-13 июня 2008 года «СОБЛЮДЕНИЕ УКРАИНОЙ СВОИХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ ПО КОНВЕНЦИИ» - http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/mop3/ODS/ece_mp_pp_2008_2_add_14_r_Ukraine.pdf
Решение IV/9h о соблюдении Украиной своих обязательств по Конвенции <http://www.unece.org/env/pp/mop4/mop4.doc.html>

² Права людини в Україні. Доповіді правозахисних організацій за 2005 – 2011 роки
<http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1332329262>
<http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1298361303>
<http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1245859819>
<http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1217068563>
<http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1187868601>
<http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1150829547>

Звіти зацікавлених сторін у контексті проходження Україною Універсального періодичного огляду України у 2012 році http://csdp.org.ua/upload/file/UPR%20Ukraine%202012%20Stakeholders%20Reports_Ukr.pdf

Попередній «План дій щодо виконання рішення Сторін Орхуської конвенції III/6f», затверджений розпорядженням Уряду від 27 грудня 2008 р. N 1628-р.³ заходи якого планувалося реалізувати ще у 2009 році, так і не був виконаний. Реалізацію більшості цілей наступного «Національного плану дій (НПД) з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки», затвердженого розпорядженням від 25 травня 2011 р. N 577-р.⁴ навіть не розпочато.

Попри розроблення двох законопроектів «Про оцінку впливу на навколишнє середовище» та очікуване внесення їх на розгляд Верховної Ради у липні 2012 року, досі жодного з них не прийнято. На офіційних веб-порталах Мінприроди, Кабінету міністрів та Верховної Ради України у даний час відсутня інформація про розроблення та проходження процедур погодження цього законопроекту.

Відтак 29 червня 2012 р. Комітетом з дотримання Оргуської конвенції було зроблено висновок, що Україна не виконала повністю попередніх рекомендацій Сторін Конвенції і тому санкцію у вигляді попередження не може бути знято. Комітет у черговий раз запропонував Україні до 30 листопада 2012 року надати інформацію про виконання рекомендацій Нарад Сторін, зокрема у законодавчому процесі⁵. У даний час нам не відомо, чи надано таку інформацію, але ми є свідками того, що принаймні у справі прийняття закону «Про оцінку впливу на навколишнє середовище» жодних зрушень не сталося.

Україна також поки що не ратифікувала Протокол про реєстри викидів та переносу забруднювачів (Київський протокол) до Оргуської конвенції, та Поправку по ГМО до неї.

У «Національній доповіді щодо стану дотримання прав і свобод людини в Україні», укладеній в рамках Універсального періодичного огляду 2012 року (УПО), Уряд України визнає *«недостатній прогрес у приведенні законодавства України до вимог Конвенції Еспо та Оргуської Конвенції»*, однак наведений у ній аналіз причин та шляхів виходу з такого стану вочевидь виглядають непереконаливо⁶.

Тут варто відзначити, що до Звіту зацікавлених сторін у контексті проходження Україною УПО у 2012 році вперше включено розділ про дотримання Україною екологічних прав, укладений громадськими природоохоронними організаціям.⁷

У цьому звіті сформульовано наступні пропозиції:

- Виконати рекомендації нарад Сторін Оргуської конвенції: розробити Стратегію її впровадження, передбачивши чітку процедуру участі громадськості в прийнятті рішень та практичні механізми застосування конвенції. Привести законодавство у відповідність з положеннями Оргуської конвенції. Розробити законопроекти про внесення змін до Земельного, Лісового та Водного кодексів України, Кодексу про надра, спрямовані на приведення їх у відповідність до міжнародних природоохоронних конвенцій, принципів сталого розвитку та інтегрального управління природними ресурсами.

- Ратифікувати Протокол про РВПЗ та поправку по ГМО до Оргуської конвенції.
- Ратифікувати Протокол про СЕО до конвенції Еспо, імплементувати його положення до національного законодавства.

Не можна обійти увагою й той факт, що при проходженні Універсального Періодичного Огляду в Раді з прав людини ООН Україні було винесено пропозицію (від Румунії) - зробити все можливе, щоб привести національне законодавство у відповідність з Конвенцією Еспо та Оргуською конвенцією в цілях забезпечення загального користування

³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1628-2008-%D1%80>

⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80>

⁵ П. 52 – 55 Протоколу 37-го засідання Комітету з дотримання Оргуської конвенції
<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/CC37/ECE.MP.PP.C.1.2012.5.aec.pdf>

⁶ http://www.minjust.gov.ua/upr/upr_project_dopovid.html

⁷ http://epl.org.ua/fileadmin/user_upload/dodatky_do_novyn/UPR_Ukraine_EPL-2012.pdf
<http://greenworld.in.ua/news/1337442130>

правом на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище⁸. Відтак при наступному звітуванні Україна повинна буде надати Раді з прав людини ООН конкретну інформацію стосовно цього питання.

2. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context – IAE Convention, - Espoo, 1991, Конвенція Еспо).

Була прийнята у м. Еспо (Фінляндія) 25 лютого 1991 року та вступила в силу 10 вересня 1997 року. Ратифікована Законом України від 19.03.1999 №534- XIV. Розвитком Конвенції Еспо є «Протокол про стратегічну екологічну оцінку» (СЕО), підписаний у Києві в 2003 році в рамках Міністерської конференції „Довкілля для Європи”. В 2006 ЄЕК затверджено „Керівництво з участі громадськості в ОВНС в транскордонному контексті”.

Впродовж 13 років накопичується вантаж не виконаних Україною зобов'язань за Конвенцією Еспо. Двома Нарадами Сторін Конвенції поспіль Україна визнавалася країною-порушницею Конвенції у зв'язку із недотриманням її положень при проектуванні та будівництві глибоководного судноплавного каналу (ГСК) «Дунай-Чорне» море через гирло «Бистре» (за скаргою Румунії)⁹.

Четвертою Народою сторін Конвенції Еспо (2008) вперше в історії Конвенції було прийнято рішення (MOP Decision IV/2)¹⁰ яким Україні було оголошене попередження, як країні-порушниці. Наступна, П'ята Нарада Сторін (MOP Decision V/4, 2011) залишила в силі це попередження, констатуючи загалом невиконання зобов'язань по проекту ГСК та надто повільний прогрес у реалізації Стратегії реалізації Конвенції Еспо, а також погодилася надати Урядові України допомогу у проведенні незалежного огляду його законодавчих, адміністративних та інших заходів, спрямованих на впровадження положень Оргуської конвенції та Конвенції Еспо¹¹.

У жодному офіційному державному засобі масової інформації це рішення не оприлюднювалося українською мовою. Наразі невідомо, чи розглядалося Мінприроди, Кабінетом міністрів України, Міжвідомчою координаційною радою з питань реалізації в Україні Конвенції Еспо рішення П'ятої Наради сторін щодо України та які ж рішення з даного приводу прийнято органами державної влади. На офіційному веб-порталі Кабінету міністрів України жодної інформації про це не з'являлося.

Не відомо також, хто у даний час є головою Міжвідомчої координаційної ради з питань реалізації в Україні Конвенції Еспо, коли останній раз відбулося її засідання, які пропозиції внесені Мінприроди (як національним координатором з питань Конвенції Еспо) до Міжвідомчої координаційної ради. Немає належної інформації щодо виконання Стратегії України із реалізації Конвенції Еспо, яка повинна була розроблена у 2009 році у відповідності з пропозицією п. 12 Рішення Наради сторін (MOP Decision IV/2).¹² «Стратегію по впровадженню Конвенції Еспо в Україні», розроблену групою експертів ще у 2010 році в рамках проекту Європейської комісії з надання Україні допомоги у впровадженні Конвенції Еспо та Оргуської конвенції, так і не було затверджено актом Уряду¹³. У даний час жодна з пропозицій проекту Стратегії не виконана.

⁸ Рада з прав людини ООН. Робоча група з Універсального періодичного огляду. 14-а сесія. Женева, 22 жовтня–5 листопада 2012 - http://www.minjust.gov.ua/upr/urp_secondcycle.html

⁹ Рішення IV/2 - <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2008/eia/ece.mp.eia.2008.4.r.pdf>

Рішення V/4 - <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/eia/decision.V.4.r.pdf>

¹⁰ <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2008/eia/ece.mp.eia.2008.4.r.pdf>

¹¹ Звітні матеріали проекту "Допомога Україні у впровадженні Конвенції ЕСПО та Орхуської конвенції" <http://menr.gov.ua/content/article/9447>

¹² <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2008/eia/ece.mp.eia.2008.4.r.pdf>

¹³ Звітні матеріали проекту "Допомога Україні у впровадженні Конвенції ЕСПО та Орхуської конвенції" <http://menr.gov.ua/content/article/9447>

Відповідь Кабінету міністрів України від 11 жовтня 2012 р. № 17-12/998 на інформаційний запит ЕГО «Зелений Світ» за № 04 - 09 від 25 вересня 2012 р., адресований Прем'єр-міністру України Азарову М. Я., не містить інформації по суті заданих питань.

Україна досі не ратифікувала Протокол про стратегічну екологічну оцінку (СЕО) до Конвенції Еспо¹⁴.

Хоча планом заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС було передбачено прийняття закону «Про ратифікацію Протоколу про СЕО¹⁵, досі відповідний законопроект не погоджений Урядом та не внесений до Парламенту.

23 жовтня Мінприроди винесло на обговорення Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із ратифікацією Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті»¹⁶

Приклади застосування Конвенції Еспо.

Згідно з Конвенцією Еспо будівництво нових реакторів потребує проведення консультацій з усіма зацікавленими сторонами на основі транскордонної стратегічної оцінки впливу на довкілля, які до цього моменту не завершено.

У відповідності до ст. 3 Конвенції Еспо Україна має забезпечити, щоб оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) у транскордонному аспекті проводилась із усіма зачепленими країнами **до прийняття рішення про санкціонування або здійснення запланованого виду діяльності.**

Натомість ще 16 серпня 2012 року Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) вніс до Верховної Ради України (далі – ВРУ) законопроект №11088 «Про розміщення, проектування та будівництво енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької атомної електричної станції» (далі - Законопроект №11088). Ініціатором Законопроекту №11088 є Азаров М.Я., Кабінет Міністрів України¹⁷.

6 вересня ВРУ прийняла Закон №11088 «Про розміщення, проектування та будівництво енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької атомної електричної станції» (далі - Закон №11088). КМУ, як ініціатор Законопроекту №11088, при його поданні порушив низку законодавчих актів України та її міжнародних угод, що стосуються екологічних прав громадян.

Згідно положень ч. 2 ст. 2 Закону України “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об’єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення” відповідні рішення **«Верховна Рада України приймає тільки в разі погодження їх розміщення на своїй території місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування. Натомість, відомості про погодження розміщення на своїй території зазначених вище об’єктів з місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування у Пояснювальній записці до законопроекту відсутні.**

Статтею 5 зазначеного Закону визначено перелік документів, які обґрунтовують прийняття закону про розміщення, проектування та будівництво ядерної установки загальнодержавного значення. До них, зокрема, віднесено документ, в якому наведено результати консультативного референдуму стосовно розміщення ядерної установки, якщо він проводився в адміністративно-територіальних одиницях. Такий документ також не був наданий КМУ при поданні законопроекту.

КМУ, як ініціатор законопроекту №11088, при його поданні припустився й інших порушень законів України та її міжнародних угод.

¹⁴ http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_b99

¹⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-2012-%D1%80>

Розпорядження кабінету міністрів України від 28 березня 2012 р. № 156-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»

¹⁶ <http://menr.gov.ua/content/article/11495>

¹⁷ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44161

Так згідно ст. 3, 5 ЗУ “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об’єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення” до проекту закону про розміщення, проектування та будівництво ядерної установки, що має загальнодержавне значення, додаються:

- висновок державної екологічної експертизи,
- результати консультативного референдуму стосовно розміщення ядерної установки,
- звіт щодо заходів з інформування суміжних держав про можливий вплив у транскордонному контексті відповідно до закону.

У переліку документів, що супроводжують Законопроект №11088, відсутні висновки державної екологічної експертизи. Державна екологічна експертиза техніко-економічного обґрунтування проектів добудови реакторів ХАЕС 3 – 4 Мінприроди України у порядку, встановленому Законом України "Про екологічну експертизу", не проводилася.

Натомість згідно ст. 13 цього Закону здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, а перелік таких видів діяльності та об'єктів встановлюється Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабміну від 27 липня 1995 р. N 554 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку»¹⁸ до згаданого переліку віднесено об'єкти атомної енергетики.

Консультативний референдум стосовно розміщення ядерної установки згідно ЗУ “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об’єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення” також не проводився.

КМУ при поданні Законопроекту №11088 до ВРУ проігнорував той факт, що Острозька міська рада, Копитківська та Миротинська сільські ради Рівненської області у 2011 році не погодили розміщення ядерних установок енергоблоків ХАЕС 3 -4. Здолбунівською районною радою та Бушанською сільською радою Рівненської області рішення з даного приводу не прийнято (додаток 30.08.2012)¹⁹.

Громадські слухання проведено не в усіх населених пунктах 30-км зони довкола ХАЕС. Більшість рішень громадських слухань містить суттєві застереження та пропозиції, реагування на які ані від Уряду України, ані від НАЕК «Енерготом» досі не отримано.

Варто також звернути увагу й на те, як уряди інших країн шанують екологічні права своїх громадян у схожих ситуаціях. 15 жовтня 2012 року влада Литви провела загальнонаціональний референдум, за яким понад 60 відсотків населення висловилося проти будівництва нової атомної електростанції у м. Вісагінас.²⁰

У відповідності до ст. 3 Конвенції Еспо Україна має забезпечити, щоб оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) у транскордонному аспекті проводилася із усіма зачепленими країнами **до прийняття рішення про санкціонування або здійснення запланованого виду діяльності.**

Згідно з Конвенцією будівництво нових реакторів потребує проведення консультацій з усіма зацікавленими сторонами на основі транскордонної оцінки впливу на довкілля, які досі не розпочато.

¹⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/554-95-%D0%BF>

¹⁹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44161

²⁰ <http://korrespondent.net/business/economics/1407567-referendum-v-litve-novoj-aes-skazali-net>

<http://www.dw.de/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC-%D0%B2-%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B5-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9-%D0%B0%D1%8D%D1%81-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D1%82/a-16305805>

Низка країн (Австрія, Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Молдова, Румунія) визнали, що проект будівництва може негативно вплинути на їх територію і запропонували почати двосторонні консультації з Україною.

Звіт щодо заходів з інформування суміжних держав про можливий вплив у транскордонному контексті, доданий до Законопроекту №11088 (додаток 30.08.2012)²¹, не містить інформації про результати двосторонніх консультацій зачеплених країн з Україною.

Натомість у згаданому Звіті міститься, наприклад, лист від Уряду Австрії, датований 27 серпня 2011 року із нагадуванням, що Австрія ще 10 березня 2011 просила додаткові матеріали по ХАЕС 3,4 для експертизи, але так нічого і не отримала. У згаданому Звіті міститься також лист від Міністерства природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища Республіки Білорусь, у якому наголошується на невиконанні Україною ст. 2, 4, 6, 8 Конвенції Еспо стосовно надання інформації щодо оцінки впливу на довкілля проекту будівництва реакторів ХАЕС-3, 4 та забезпечення умов для участі громадськості у процесі його обговорення.

Мінприроди України у відповіді на листа МГО «Екоclub» з м. Рівне від 06 вересня 2012 року підтверджує, що на сьогодні міністерство лише «очікує на зауваження та пропозиції від органів державної влади та громадськості цих країн відповідно до процедури конвенції Еспо. У зв'язку з цим процедура участі громадськості зачеплених країн та консультації з іноземними країнами не завершені.²²

Як свідчить Мінприроди²³, станом на 10 жовтня 2012 року ним отримано зауваження до проекту Австрійської, Білоруської, Молдовської та Румунської сторін, які направлено для розгляду та опрацювання вищим органам виконавчої влади.

У даний час на розгляді Комітету з питань імплементації Конвенції Еспо знаходиться скарга білоруської громадської організації «Екодом» на дії України, Уряд якої порушив Організаційну конвенцію та конвенцію Еспо при прийнятті рішень з проектування, проведення державних експертиз та будівництва енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької АЕС.

Відтак зі вступом в дію закону №11088 Україна, як країна походження проекту з транскордонними наслідками планованої діяльності, порушить статті 3-6 Конвенції Еспо. Це стане підставою для подання скарг щодо подальшого порушення Україною власних міжнародних зобов'язань та падіння міжнародного іміджу нашої держави.

Інші масштабні плани, програми та інвестиційні проекти з потенційних транскордонним впливом також не проходять процедур стратегічної екологічної оцінки. Наприклад «Державна цільова програма комплексного протипаводкового захисту в басейнах річок Дністра, Пруту та Сірету», вартістю понад 31 млрд. гривень, затверджена Урядом після катастрофічного паводку 2008 р., не виносилася на державну екологічну експертизу, громадське обговорення, не підлягала стратегічній оцінці у транскордонному аспекті.

Не розпочато процедур стратегічної оцінки та консультацій з громадськістю стосовно грандіозних програм будівництва гідроелектростанцій у басейнах транскордонних річок Карпатського регіону – натомість лише у Закарпатській області планується спорудити біля 300 ГЕС.

Загалом інформація про частку державних, галузевих, регіональних та місцевих програм розвитку, які пройшли стратегічну екологічну оцінку, відсутня. Не розроблена необхідна для цього нормативно-правова, інституційна та методологічна основа. Відтак давно на часі ратифікація Протоколу про стратегічну екологічну оцінку (СЕО) до Конвенції Еспо та внесення відповідних змін до національного законодавства.

Як свідчить Мінприроди України, ним розроблено проекти законів «Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє

²¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44161

²² http://www.ecoclubrivne.org/complete_new/ua/150

²³ Лист Мінприроди №20062/17/10-12 від 2.10.2012 року у відповідь на запит ЕГО «Зелений Світ» від 25.10.2012 року.

середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспо)», та про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Протоколу, які знаходяться на стадії узгодження центральними органами виконавчої влади.²⁴

Приклади застосування міжнародних угод щодо проектів, планів та програм із ймовірним транскордонним впливом, що реалізуються на території суміжних країн та можуть порушувати екологічні права громадян України.

Дотримання положень Оргуської конвенції та конвенції Еспо щодо проекту будівництва Білоруської АЕС.

Проект будівництва Білоруської АЕС реалізується у с.м.т. Островець Гродненської області (Республіка Білорусь). Будівельний майданчик розташований неподалік державного кордону з Литвою, на віддалі 50 км. від Вільнюса. До завершення міжнародних процедур за Оргуською конвенцією та конвенцією Еспо на об'єкті було розпочато будівельні роботи.

Впродовж 2012 року питання про порушення Урядом Республіки Білорусь власних міжнародних зобов'язань тричі було предметом розгляду на сесіях Комітету з дотримання конвенції Еспо у Женеві за скаргою Литви²⁵. Очікується, що Комітет на листопадовій сесії остаточне прийме рішення щодо власних висновків та рекомендацій сторонам Конвенції для розгляду на наступній сесії Наради Сторін Конвенції.

Проект будівництва Білоруської АЕС критично оцінюється громадськими природоохоронними організаціями у самій Білорусі²⁶. Натомість влада Республіка Білорусь, однаково брутально порушуючи міжнародні угоди з прав людини та основних свобод та зобов'язання за природоохоронними конвенціями, не наважується провести референдум з цього питання, натомість вдається до репресій стосовно активістів антиядерного руху²⁷.

Натомість Уряд та Мінприроди України досі не сформулювали офіційної позиції стосовно дотримання міжнародних правових угод при розробці проекту Білоруської АЕС, як такого, що може мати транскордонний вплив на територію України.

Уряд України проігнорував рішення Громадської ради при Мінприроди України від 18.02.2010 року, як і пропозиції громадських слухань щодо оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) проекту будівництва АЕС потужністю 2000 МВт у Республіці Білорусь, проведених у м. Києві 31.03.2010 року Мінприроди України. Під час цих заходів представники громадських природоохоронних організацій висловили стурбованість неповною і неякісною підготовкою розділу ОВНС проекту; визнали недостатніми аргументи Білоруської сторони щодо екологічної безпеки планованого будівництва АЕС; виступили проти проектування і будівництва Білоруської АЕС.

Як країні, на території якої сталася найбільша у історії техногенна катастрофа з глобальними наслідками, Україні належить використати можливості головування у ОБСЄ впродовж 2013 року для надання пріоритетності питанням охорони довкілля та безпеки атомної енергетики – причому за усіма трьома головними векторами діяльності ОБСЄ: права людини, безпека, економічне співробітництво.

Питання про транскордонний вплив на територію України підприємства по переробці залишків хімічної зброї у м. Почеп.

Підприємство по переробці залишків хімічної зброї працює м. Почеп Брянської області (Російська Федерація). Діяльність підприємства може мати транскордонний вплив на територію України, оскільки знаходиться на віддалі 50 км. від державного україно-російського

²⁴ Лист Мінприроди №20062/17/10-12 від 2.10.2012 року у відповідь на запит ЕГО «Зелений Світ» від 25.10.2012 року.

²⁵ 24 – 26 сесії Комітету з дотримання конвенції Еспо

<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2012/eia/ic/ece.mp.eia.ic.2012.5.r.pdf>,

http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2012/eia/ic/ece.mp.eia.ic.2012.4e_as_sub.-ad.copy.pdf

²⁶ http://www.bellona.ru/articles_ru/articles_2012/IAEA-Belarus

²⁷ http://naviny.by/rubrics/society/2012/11/01/ic_news_116_404654/

кордону на притоці р. Десна (вище по течії), яка служить джерелом водопостачання міст Чернігова та Києва.

Україна у даний час обмежена у діях стосовно встановлення негативного екологічного впливу підприємства у транскордонному контексті та проведення консультацій з громадськістю, оскільки Російська Федерація досі не підписала та не ратифікувала Оргузької конвенції²⁸ та конвенції Еспо, хоча від 1991 року є її підписантом²⁹.

Російська сторона не надає офіційної інформації стосовно негативного екологічного впливу підприємства, хоча українська сторона і не звертається з відповідними запитами. В той же час у ЗМІ неодноразово поширювалася інформація про факти витоків бойових отруйних речовин при роботі з компонентами хімічної зброї, останній з яких трапився 26 липня 2012 року.

Робота з переробки компонентів на підприємстві у Почепі триває, хоча за міжнародною «Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення та застосування хімічної зброї та про її знищення» Росія зобов'язана була повністю ліквідувати власні арсенали хімічної зброї до квітня 2012 року.

В процесі головування у ОБСЄ Україна повинна звернути увагу на неповному виконанні насамперед Росією (а також Китаєм, Японією, Лівією, Іраком) зобов'язань за «Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення та застосування хімічної зброї та про її знищення», що становить небезпеку для довкілля у багатьох регіонах цієї країни, для громадянського здоров'я росіян та мешканців сусідніх країн, у першу чергу України. З ініціативи головуючої України, ОБСЄ могла б звернутися до «Організації по забороні хімічної зброї», США та Європейського союзу з пропозицією про надання Росії, а також Лівії та Іраку, відповідної експертної та фінансової допомоги.

Україна через посередництво ОБСЄ могла б також запропонувати Росії й у цьому зв'язку нарешті ратифікувати Оргузьку конвенцію та конвенцію Еспо, а також внести відповідні зміни до національного законодавства щодо безпеки роботи з компонентами хімічної зброї, реабілітації забруднених ними територій, дотримання екологічних прав та міжнародних правил поведінки з високотоксичними речовинами.

Пропозиції:

- Направити подання Уповноваженого Кабінетові міністрів України з пропозицією виконати рішення Нарад сторін Оргузької конвенції у Алмати, Ризі та Кишиневі по Україні у відповідності до закону «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» та «Національного плану дій (НПД) з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки».

- Направити подання Уповноваженого Верховній Раді України з пропозицією прискорити ратифікацію Протоколу про РВПЗ та поправки по ГМО до Оргузької конвенції.

- Направити подання Уповноваженого Кабінетові міністрів України з пропозицією прискорити процес погодження, а Верховній Раді України - з пропозицією ратифікувати Протокол про стратегічну екологічну оцінку (СЕО) до Конвенції Еспо, імплементувати його положення до національного законодавства.

- Спільно з громадськими організаціями ініціювати процес розробки та внесення до Верховної Ради України законопроектів «Про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про оцінку впливу на навколишнє природне

²⁸ http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&lang=en

²⁹ http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-4&chapter=27&lang=en

середовище», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із ратифікацією Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті», які реабілітували б інститут екологічної експертизи та принцип участі громадськості у ній.

- Спільно з громадськими організаціями ініціювати процес розробки та внесення до Кабінету міністрів України проекту постанови «Про затвердження процедури оцінки впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті».

- Ініціювати невідкладне скликання Міжвідомчої координаційної ради (МКР) з питань реалізації в Україні Конвенції Еспо, на якому розглянути питання: про рішення Нарад Сторін Конвенції Еспо по Україні; про затвердження та реалізацію «Стратегії по впровадженню Конвенції Еспо в Україні», запропонувати Кабінету міністрів України покласти на одного з віце-прем'єрів функції національного координатора з питань виконання Оргуської конвенції та Конвенції Еспо, а також включити до складу МКР представників громадських організацій.

- Розглянути питання про формат участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у роботі Міжвідомчої координаційної ради з питань реалізації в Україні Конвенції Еспо.

- Направити подання Уповноваженого Кабінетові міністрів України з пропозицією виконати усі положення Конституції та законів України, Оргуської конвенції, конвенції Еспо - щодо доступу до інформації, участі громадськості у прийнятті рішень з проектування, проведення державних експертиз та будівництва енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької АЕС.

- Направити подання Уповноваженого з пропозицією про проведення консультативного референдуму проекту будівництва енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької АЕС у відповідності до ст. 5 Закону України “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення”.

- Направити подання Уповноваженого Кабінетові міністрів України з пропозицією розпочати процедуру стратегічної екологічної оцінки планів, програм та законодавства, пов'язаних з проектом будівництва енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької АЕС.

- У випадку неналежного реагування Уряду звернутися до Комітету з питань імплементації Конвенції Еспо з скаргою на дії України, Уряд якої порушив Оргуську конвенцію та конвенцію Еспо, а також низку законів України, що стосуються екологічних прав громадян при прийнятті рішень з проектування, проведення державних експертиз та будівництва енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької АЕС.

- Використовуючи сприятливі можливості, пов'язані із головуванням України у ОБСЄ, запропонувати її представницькій місії у цій організації:

- звернутися до парламентів країн регіону ОБСЄ, які ще не ратифікували Оргуську конвенцію та конвенцію Еспо, насамперед Росії та США, з пропозицією ближчим часом зробити це;

- звернутися до парламентів країн регіону ОБСЄ, які ще не ратифікували Протокол про стратегічну екологічну оцінку до конвенції Еспо (Бельгія, Боснія та Герцеговина, Кіпр, Франція, Грузія, Греція, Ірландія, Італія, Латвія, Македонія, Молдова, Велика Британія, Україна) з пропозицією ближчим часом зробити це;

- ініціювати на наступній сесії Парламентської Асамблеї ОБСЄ окрему резолюцію щодо неухильного дотримання прав громадян при прийнятті рішень з проектування, проведення державних експертиз, проведення стратегічної екологічної оцінки та будівництва Хмельницької АЕС та Білоруської АЕС.

Степаненко Олександр Михайлович
член Консультативної ради при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини Олександр Степаненко,
виконавчий директор ЕГО „Зелений Світ”,
голова ГО „Гельсінська ініціатива-XXI”
член Правління Української Гельсінської спілки з прав людини

ел. пошта: gr.world@gmail.com
інтернет-сторінка <http://greenworld.in.ua>

тел. 067 35 48 186
050 83 29 599

Адреса для листування:
Олександр Степаненко
ЕГО „Зелений Світ”
а/с № 12 головна пошта
м. Чортків Тернопільської області
48500